

Asia: VN/17577/2022

Lausuntopyyntö tuomioistuimien ulkopuolisen riidanratkaisun ja sovittelun kehittämiseksi tehdystä selvityksestä

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat pienten ja keskisuurten yritysten merkittävimmät esteet sovittelumenettelyjen käytölle riidanratkaisussa

Tätä tulisi selvittää ja tutkia erityisesti yrityksille ja sovittelijoille suunnatuin kyselyin, mutta oletettavasti esteitä voivat olla ainakin kustannusriski sekä julkisuus- ja maineriski (koskevat luonnollisesti myös oikeudenkäyntiä), sovitteluvaihtoehtoa koskeva tiedonpuute, vakuutusksymykset sekä mahdollisten avustajien suhtautuminen sovitteluun. Sovittelun aloittamisen esteitä puolestaan voivat olla esimerkiksi osapuolten välinen vallan epätasapaino.

Tiedonpuutteen merkitys on varmasti suuri. Tältä osin onkin erityisesti nostettava esille ns. suoran sovitteluhakemuksen käyttö. Käräjäoikeuden käsityksen mukaan se olisi pienille ja keskisuurille yrityksille nopea ja kustannustehokas tapa riitojen ratkaisuun.

Tulisiko riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyä kehittää sovittelumenettelyjen nykyistä suuremman hyödyntämisen suuntaan? Jos, niin millä tavalla?

Sovittelua koskevat hankkeet ovat paitsi tuomioistuinten myös riitojen osapuolten kannalta tärkeitä ja kannatettavia. Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudessa onkin jo nyt nykyisen lainsäädännön puitteissa omaksuttu työtapa, jossa asianosaisia informoidaan tuomioistuinsovittelusta ja heiltä tiedustellaan aktiivisesti halukkuutta sovitteluun prosessin eri vaiheissa. Tuomioistuinsovittelua siis "markkinoidaan", sitä käytetään ja siinä sovitaan laajoja riita-asioita valtakunnallista keskitasoa enemmän.

Lainsäädäntö nyky muodossaan tarjoaa siis jo keinot sovinnon edistämiseksi osana oikeudenkäyntiä sekä tuomioistuinsovittelun tehokkaalle ja toimivalle käytölle käräjäoikeuden näkökulmasta. Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudessa on toimiva järjestelmä sovitteluun siirrettyjen asioiden nopeaan käsittelyyn.

Suorat sovitteluhakemukset ovat tällä hetkellä mahdollisia ja suoria sovitteluhakemuksia tulee vireille, mutta niiden käyttöastetta voisi pyrkiä lisäämään. Tehokkain tapa tähän on tätä mahdollisuutta koskevan tietoisuuden lisääminen niin asiamiesten piirissä kuin yhteiskunnassa muutoinkin.

Sovittelun täysi potentiaali on tärkeää saada käyttöön valtakunnallisesti sekä selvittää, olisiko sovittelun aloittamista mahdollista lisätä ja nopeuttaa nykyisestä. Yhtenä mahdollisuutena ja tietoisuuden lisäämisenä voisi olla sovitteluhalukkuuden ilmoittamisen edellyttäminen osana haastehakemusta (OK 5:2).

On tärkeää ottaa huomioon se selvityksessäkin todettu seikka, että tuomioistuinsovittelun käyttöaste vaihtelee tuomioistuimittain. Mahdollisen lainsäädäntömuutoksen ohella kouluttamisella ja tiedottamisella voi olla keskeinen rooli. Sovittelun käyttöaste vaikuttaa tilastojen valossa olevan korkein niissä käräjäoikeuksissa, joissa on panostettu sovittelumenettelystä tiedottamiseen.

Pitäisikö alustavaan sovitteluistuntoon osallistumisesta säätää laissa?

Sovittelun käytön edelleen edistäminen tuomioistuimissa on sinällään kannatettavaa ja sopii tuomioistuimen tehtävään riidan- ja konfliktienratkaisijana. On kuitenkin muistettava, että asiat ja asianosaiset ”kypsyvät” sovitteluun ja sopimiseen eri tahdissa. Kaikissa asioissa pakollinen alustava sovitteluistunto ei välttämättä ole sovinnon syntymisen kannalta optimaalinen ajankohta, ja sovinnon ja sovittelun tarjoaminen eri vaiheissa on tärkeää. Myös oikeudenkäynnin laadukas valmistelu voi olla keskeinen sovinnon syntymisen kannalta.

Myös pakollinen sovittelu on sovittelun lähtökohtaisen vapaaehtoisuuden kannalta ongelmallinen. Pääsy oikeuteen ei saa myöskään estyä tai liiaksi hidastua. Pakollinen sovittelu voi myös aiheuttaa lisävaiheen oikeudenkäyntiin kokonaisuutena.

Pakollisen sovittelun osalta tulisi voida ottaa huomioon aivan ilmeisesti sovitteluun sopimattomat tapaukset. Käytännössä tällaisia lienee riita-asioiden puolella kuitenkin varsin vähän mutta esimerkiksi lapsia koskevissa asioissa tilanne voi olla toinen (ks. alla oleva näkemys siitä, että menettelyn kehittämisessä tulisi ottaa tuomioistuinsovittelun soveltamisala kokonaisuutena huomioon).

Lisäksi on huomattava, että myös ”alustavan sovitteluistunnon” pitäminen edellyttää käsittelijältä perehtymistä asiaan sekä itse istunto riittävästi aikaa. Sitä, millaisia hyötyjä ja haasteita pakolliseen sovitteluun liittyy niissä maissa, joissa se on käytössä, tulisi edelleen selvittää. Menettelyn määritelmä olisi joka tapauksessa mietittävä huolella, jotta se antaa menettelystä ja sen tavoitteista oikean kuvan suhteessa muihin sovinto- ja sovittelumenettelyihin. Sovittelua koskevaa tutkimustietoa on tärkeää hyödyntää.

Näettekö tarvetta kehittää tuomioistuinsovittelua koskevaa lainsäädäntöä ja millä tavalla, jotta siitä tulisi nykyistä toimivampi vaihtoehto pienten ja keskisuurten yritysten riidanratkaisuun?

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden - jossa tuomioistuinsovittelu on jo vakiintunut osa riita-asian oikeudenkäyntimenettelyä - näkökulmasta tarvetta tuomioistuinsovittelua koskevan lainsäädännön uudistamiselle ei ole. Nykysääntelyllä tuomioistuinsovittelu toimii Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudessa varsin tehokkaasti, joutuisasti ja hyvin.

Ehdotus siitä, että tuomioistuinsovitteluun voitaisiin nimetä myös tuomioistuimen ulkopuolinen sovittelija, on monisyinen. Yhtäältä sovittelijoiden pooli saataisiin näin laajemmaksi ja esimerkiksi tiettyyn aiheeseen erikoistuneen sovittelijan valitseminen mahdollistuisi. Toisaalta sovittelijoiden saama kokemus voisi samalla vähentyä, ellei sovitteluiden määrät selvästi nousisi. Olisi myös pyrittävä selvittämään asianajajien keskuudesta tällaisen menettelyn houkuttelevuutta. Olisi myös pohdittava, erotetaanko tällöin sovittelijan ja mahdollisen sovinnon vahvistajan roolit kokonaan eri henkilöille. Sovitteluteoreettisista lähtökohdista tämä voisi tukea paremmin sovittelun tavoitteita konfliktin ratkaisemisesta ja varsinainen lopputuloksen arviointi ja lainkäyttötoimi siirrettäisiin sovittelijaan nähden toiselle henkilölle. Tuomioistuinsovittelun tulisi menettelyvaihtoehtona kuitenkin olla johdonmukainen kokonaisuus, ja asiaa olisi arvioitava laajemmin kuin vain pienten ja keskisuurten yritysten osalta – ottaen huomioon myös asiantuntija-avusteiset tuomioistuinsovittelut.

Pitäisikö Suomeen luoda selvityksessä esitetty tuomioistuimen ulkopuolinen institutionaalinen sovittelumenettely? Jos, niin millainen?

Maanlaajuisesta sovittelijoiden verkostosta voi olla monia hyötyjä sovittelun saavutettavuuden, koulutuksen ja valvonnan sekä käytäntöjen kehittämisen kannalta. Hyötyjen saavuttamiseksi jo olemassa olevat instituutiot olisi kuitenkin otettava kiinteäksi osaksi uutta ”kokoavaa” instituutiota. Jo nykyisin on olemassa varsin laaja kirjo eri sovittelumenettelyitä.

Toisin kuin selvityksessä on arvioitu (s. 44), ei tuomioistuimen ulkopuolisella sovittelija- tai sovitteluinstituutiolla olisi kuitenkaan saavutettavissa merkittävää säästöä tuomioistuinten resursseihin. Selvityksessä on esitetty, että 350 riita-asian tuomioistuimen ulkopuolella tapahtuvan sovitteluun vuosittainen kustannus olisi 420 000 euroa ja että käräjäoikeuksissa vapautuisi näin 350 sovitteluihin käytettävää käräjätuomarin henkilötyöpäivää. Tältä osin on kuitenkin huomattava, että yhden käräjätuomarin henkilötyöpäivän kustannus on noin 400-500 euroa ja että 350 käräjätuomarin henkilötyöpäivän kustannus on siten noin 140 000 - 175 000 euroa. Tämä ero on merkittävä, tuomioistuinsovittelu nykyisellään erittäin kustannustehokas.

Näettekö tarvetta sille, että pienten ja keskisuurten yritysten välisiä riitoja voitaisiin käsitellä jossakin ratkaisusuositusta antavassa lautakunnassa kuten kuluttajariitalautakunnassa?

Ehdotus ja sen jatkoselvittäminen on kannatettavaa, jos tällaiselle katsotaan olevan tarvetta. Tarve tulisi selvittää esimerkiksi kyselyin tai muin kokemusperäisin tutkimusottein.

Muita kommentteja selvityksestä?

Selvitykseen kirjatut sovittelun tilastointia koskevat huomiot ovat tärkeitä. Tuomioistuinsovittelusta ja asian käsittelyn eri vaiheista tuomioistuimessa kestoineen olisi tärkeää kerätä ja julkaista tarkemmin tilastoitua tietoa. Tämän tiedon hyödyntäminen hankkeen jatkovalmistelussa on avainasemassa.

Jatkovalmistelussa on tärkeää tuntea tuomioistuimen menettelyt erityisen hyvin niin lainsäädännön kuin käytäntöjenkin tasolla sekä hyödyntää alan tutkimustietoa.

Ja edelleen olisi tärkeää olisi myös selvittää syitä, joiden vuoksi laajojen riita-asioiden määrät kärjäoikeuksissa vähenevät. Pitkät käsittelyajat ja oikeudenkäynnin kustannukset sekä kuluriski ovat sellaisia, mutta muitakin syitä on varmasti olemassa. Se, että riita-asioiden määrä on vähitellen vähentynyt, ei tarkoita sitä, etteikö erilaisia riitoja ja konflikteja yhteiskunnassa edelleen olisi.

Lahtinen Ilkka

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus - Lausunnon on valmistellut kärjätuomari

Kirsikka Linnanmäki